

5. Лоуэнталь Д. Прошлое – чужая страна / Д. Лоуэнталь. – М.: Изд-во "Владимир Даль", 2004. – 450 с.
6. Мерзляков С. С. Философско-антропологическое исследование природы субъективного опыта: диссертация ... кандидата философских наук / С. Мерзляков. – М., 2015. – 190 с.
7. Новалис. Генрих фон Офтердинген / Новалис. – М.: Ладомир; Наука, 2003. – 280 с.
8. Новиков Е. Нравственные аспекты ностальгии: автореферат диссертации ... кандидата философских наук / Новиков Е. В. – М., 2012. – 18 с.
9. Ностальгия // Новейший философский словарь. – М.: МГУ, 2010. – С. 412-413
10. Фенько А. Б. Психология ностальгии / А. Фенько [Электронный ресурс] // Московский психотерапевтический журнал. – 1993. – №3. – Режим доступа: http://psyjournals.ru/files/25786/mpj_1993_n3_Fenko.pdf
11. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М.: Республика, 1991. – 420 с.
12. Хайдеггер М. Основные понятия метафизики / М. Хайдеггер; пер. В. В. Бибихина // Мартин Хайдеггер. Время и бытие. Статьи и выступления. – М.: Республика, 1993. – С. 327–345.
13. Хальбвакс М. Коллективная и историческая память / М. Хальбвакс [Электронный ресурс] // Неприкосновенный запас. – 2005. – № 2–3. – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/ha2.html>
14. Шелер М. Ресентимент в структуре моралей / М. Шелер; отв. ред. Л. Г. Ионин, пер. А. Н. Малинкин. – М.: Наука, 1999. – 231 с.
15. Элиаде М. Азиатская алхимия. Сборник эссе / М. Элиаде; пер. с рум., фр., англ. – М.: Янус-К, 1998. – 410 с.
16. Loftus, Elizabeth. Memory (1980). Reading, MA: Addison-Wesley. (Reprinted by NY: Ardsley Press 1988). – 250 p.

REFERENCES

1. Assman, Ja. (2004) *Kul'turnaja pamjat'. Pis'mo, pamjat' o proshlom i politicheskaja identichnost' v vysokih kul'turah drevnosti* [Cultural memory. Writing, memory of the past and political identity in the high cultures of antiquity]. Moscow, Jazyki slavjanskoj kul'tury.

А. Ю. Морозов, д-р филос. наук, доц.

Киевский национальный торгово-экономический университет, ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина

2. Weber, M. (1990) *Science as a vocation and profession*. In *Izbrannye proizvedenija*. Moscow, Progress (in Russian).
3. Hesse, H. (2000) *Pilgrimage to the country of the East*. In *Izbrannoe*. Moscow, Amfora (in Russian).
4. Davydov, Ju. N. (1990) *Jeticheskoe izmerenie pamjati* (Nравstvenno-filosofskie razmyslenija v svjazi s romanami Chingiza Ajmatova) [Ethical dimension of memory (Moral and philosophical reflections in connection with the novels of Chingiz Aitmatov)]. *Jesteticheskaja mysl' (Nauchno-publicisticheskie chtenija)*. Moscow, Politizdat, pp. 24–30.
5. Loujental', D. (2004) *Proshloe – chuzhaja strana* [The past is a foreign country]. Moscow, Izd-vo "Vladimir Dal".
6. Merzljakov, S. S. (2015) *Filosofsko-antropologicheskoe issledovanie prirody subektivnogo opyta* [Philosophical-anthropological study of the nature of subjective experience]. Dissertacija ... kandidata filosofskih nauk. Moscow.
7. Novalis (2003). *Heinrich von Oterdingen*. Moscow, Ladomir; Nauka (in Russian).
8. Novikov, E. (2012) *Nравstvennye aspekty nostalgii* [Moral aspects of nostalgia]. Avtoreferat dissertacii ... kandidata filosofskih nauk. Moscow.
9. Nostal'gija [Nostalgia] (2010). *Novejšij filosofskij slovar'*. Moscow, MGU.
10. Fen'ko, A. B. (1993) *Psihologija nostalgii* [Psychology of Nostalgia]. *Moskovskij psihoterapevtičeskij žurnal*, №3. Retrieved from http://psyjournals.ru/files/25786/mpj_1993_n3_Fenko.pdf
11. Frankl, V. (1991) *Man's Search for Meaning*. Moscow, Respublika (in Russian).
12. Heidegger, M. (1993) *Introduction to Metaphysics*. In *Vremja i bytie. Stat'i i vystuplenija*. Moscow, Respublika (in Russian).
13. Halbwachs, M. (2005) *The collective memory*. *Neprikosnovennyj zapas*, № 2–3. Retrieved from <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/ha2.html>
14. Scheler, M. (1999) *Ressentiment*. Moscow, Nauka (in Russian).
15. Eliade, M. (1998) *Asian Alchemy*. Moscow, Janus-K., (in Russian).
16. Loftus, Elizabeth. Memory (1980). Reading, MA, Addison-Wesley, Reprinted by NY, Ardsley Press.

Надійшла до редколегії 18.09.18

НОСТАЛЬГИЯ КАК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРЫ

В статье исследован культурный феномен ностальгии, ее социальные, психологические, этические и общепсихологические аспекты. Показано, что благодаря ностальгии, которая опирается на "ценностно нагруженную" память, устанавливаются моральная традиция, социальная и индивидуальная идентичность, связь поколений. Бунтуя против актуального состояния вещей и ностальгируя за прошлым как должным, человек не просто мифологизирует, но и пытается символически воскресить его. В ностальгической вере в воскресение содержится надежда на окончательное упразднение времени и триумф вечности. Тоска по прошлому сопровождает человечество на протяжении всей его истории и особенно актуализуется в культуре Постмодерна в форме метафизической, политической и эстетической ностальгии.

Ключевые слова: ностальгия, культурная память, ценностно нагруженная память, время, вечность, идентичность, священное, миф, рационализация, нигилизм, жажда Логоса.

A. Y. Morozov, Doctor of Philosophical Science, Associate Professor
Kiev National University of Trade and Economics
19 Kioto Street, Kyiv, 02156, Ukraine

NOSTALGIA AS THE CULTURAL PHENOMENON

The article is devoted to the observation of the cultural phenomenon of nostalgia, its social, psychological, ethical and general philosophical aspects. It is shown that nostalgia is based on value-laden memory that helps us differ pleasant and unpleasant, useful and useless, meaningful and meaningless. This value-laden memory has its ethical dimension that deals with moral tradition, our concepts of good and evil, justice and injustice, sense of life and sense of death. We may say that ethical memory is a part of a larger "cultural memory" that enables every kind of social and individual identity. Due to nostalgia the generation's continuity is established. In the act of nostalgia a person recalls the past but also rebels against actual state of presence. It is affirmed that our time-arrangement of "bad presence" and "good past" is possible because of ontological time regress. Nostalgizing for the past, a man is trying not only to mythologize the latter, but to resurrect it symbolically. Nostalgia's faith in revival contains a hope for annihilation of time and triumph of eternity. We may call it an archetypal need, a manifestation of ancient mythological and religious motive of death and resurrection. Longing for past accompanies mankind during all its history and especially rises in the postmodern culture – in forms of metaphysical, political and aesthetic nostalgias. Metaphysical nostalgia is the lust for Logos, (God, meaning, truth, the good and the beauty) in the post-nihilistic absurd world, where god is claimed to be dead, and all supreme values are seemed to be devalued. It is also longing for the sacred reality, the being, that postmodern culture is lacked. Political nostalgia is the lust for the real power, subconscious desire for its increasing, expanding, absolutization. Aesthetical nostalgia is the sadness for the art as symbolic hierarchical structure with definite cultural and historical code as today we observe fakes and simulations, chaos and "metastases of cultural codes" (J. Baudrillard).

Key words: nostalgia, cultural memory, value-laden memory, time, eternity, sacred, myth, rationalization, nihilism, lust for Logos.

УДК 82-1/9 / 82.0 / 18

Б. Е. Носенок, аспірантка 1 курсу,
філософський факультет,
спеціальність "Культурологія",
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, Київ, 01033, Україна
danynosenock@gmail.com

"ЗАХІДНЕ ЛЯО" НЕСТОРА ПІЛЯВСЬКОГО: МІФОЛОГІЯ ТА ОБРАЗНІСТЬ ПРОСТОРУ

Ця стаття є спробою препарування образу. Але цього разу образ розпадається не на сюжет та композицію, а на час і простір. Неодноразово зазначалося (особливо ж це стосується літературно-критичних розвідок), що образ (у даному випадку образ художній) вибудовує власну часо-просторову сітку координат, а тому час та простір тут можуть сміливо порушувати закони фізики. Явною є також мета порівняння методів та прийомів поезії й прози, схоплення специфіки вираження часу й простору у віршах та романістиці. Ця мета реалізується через звернення до творчості Нестора Пілявського та його книги "Західне Ляо", що демонструє одночасно явище, яке можна назвати міфологізацією простору, а також є поєднанням поетичних компонентів та прозових оповідань. Крім того, ця ж тема розкривається й у роздумах останнього великого французького романіста – Марселя Пруста, який наголошує на різниці у світовідображенні, що здійснюється поетом чи рома-

© Носенок Б. Е.

ністом відповідно. Часо-просторова проблематика стирає межі між уявним лінійним поділом на минуле, теперішнє та майбутнє. Можна побачити, що творчість руйнує цей поділ, деструкція якого особливо чітко розкривається у сучасних декаданських рухах. Сам Нестор Пілявський не дарма характеризує себе як декадента. Але вся сучасність, що обертається руйнуванням звичних норм життя, часто малюється порожнечою уяви не чим іншим, як новим, циклічно поверненим, декадансом.

Ключові слова: образ, час, просторовість, міфологія простору, декаданс, поезія, проза.

Постановка проблеми. На твір (у Бартівському розумінні) [2, с. 297], мабуть, ніколи не вдасться глянути очима самого автора, а тому – інтерпретація завжди, як і переклад, постає новим твором – кожного разу, коли з'являється новий читач. Нестор Пілявський, повторюючи написане в журналі "Опустошитель", поет, есеїст та перекладач творів німецького модерніста Штефана Георге. Важливо, що пан Пілявський вважає літературу чимось побічним у своєму житті (відразу згадується щось з інструкції на коробках медикаментів: "побічні ефекти"). Його мова – декадентська – звучить з порожнечі та звертається до випадкового.

Дана інтерпретація "Західного Ляо" особливу увагу приділяє міфології простору: адже і саме Західне Ляо виявляється певним місцем (навіть незважаючи на свою історичну наявність). Західне Ляо існувало як середньовічне фантазмагоричне змішування культур, а зараз "Західне Ляо" стало місцем, яке читач повинен якщо не винайти, то хоча б віднайти. Якщо Марсель Пруст віднаходив Час [13], то Нестор Пілявський віднаходить Простір (і саме ім'я – Нестор – натякає на це, адже означає "той, що повернувся додому", тобто власне віднайшов певне місце). Щоб відшукати або винайти себе (в ліквідній, за З. Бауманом, модерності). Можливо, про "Західне Ляо" можна було б сказати, ніби про певну данину глобалізації, що обертається зворотним ефектом наголошування на конкретному місці [5], але не на сипучих пісках чи вказівниках, які постійно вказують в різні сторони.

Аналіз досліджень та публікацій. Стаття торкається декількох тематичних пластів, зокрема:

1. Теорія образу та образності у філософії та мистецтві: Георг Фрідріх Вільгельм Гегель ("Лекції з естетики", "Естетика"), Ролан Барт ("Риторика образу", "Критика та істина"), Гастон Башляр ("Земля і мрії волі", "Земля і мрії про спокій", "Психоаналіз вогню", "Поетика простору"), Валентина Панченко ("Мистецтво в контексті культури"), Жильбер Дюран ("Антропологічні структури імажеру"), Лев Виготський ("Психологія мистецтва").

2. Сюжет декадентства та декадансу: Микола Александров ("Декаданс та стагнація"), Анатолій Марієнгоф ("Циніки"), Жан Полан ("Тарбські квіти, або Терор витонченої словесності"), Олександр Еткінд ("Содом та Психея"), Василь Розанов ("Декаденти"), Володимир Подорога ("До питання про мерехтіння світу").

3. Розвідки про творчість Марселя Пруста та літературний спадок самого письменника: Жерар Женетт ("Фігури"), Мераб Мамардашвілі ("Лекції про Пруста"), Андре Моруа ("У пошуках Марселя Пруста"), Марсель Пруст ("На Сванову сторону", "Проти Сент-Бева", "Віднайдений час", "Утіхи і дні").

4. Відгуки на твори Нестора Пілявського: можна звернутись до численних статей Марусі Клімової, яка написала в тому числі передмову до "Західного Ляо" ("Заперечення заперечення").

Мета статті. Дане дослідження покликане розкрити (або, швидше, намітити можливі шляхи до розкриття) такий аспект образу, як просторовість, а також феномен міфологізації простору, який неминуче породжується літературним "виношуванням", де твір (не текст) стає ніби перетворенням (рос. – пре-ОБРАЗОванием) у алхімічному атанорі внутрішнього життя та світовідчуття автора.

У культурологічній розвідці було використано наступні **методи** (окрім універсальних, загальнологічних прийомів та методів теоретичного пізнання):

1. Загальнофілософські методи: герменевтична, феноменологічна, екзистенційна та психоаналітична методологія;

2. Методи естетичних досліджень: семіотичний, суб'єктний та об'єктний, а також психологічний;

3. Літературно-критичні методи: біографічний, психоаналітична критика, екзистенційний аналіз;

4. Соціологічні методи французького кола "Еранос".

Виклад основного матеріалу. Від модерну залишається серйозність, тому часто постмодерна іронія в переплетінні патернів дається важко. Академічна традиція велить перед створенням нової сутності (звичайно, з необхідністю) ознайомитися з тим культурним ландшафтом, степом текстів, який лежить позаду. Автора – Нестора Пілявського – називали по-різному, на його книгу вже існують відгуки та рецензії, зокрема зустрічається й така думка, що "місцями книга... нагадує щоденник художньо обдарованого нарцисиста, що ховає за легкою іронією смуток і руйнівні пристрасті" [9]. Декадентська характеристика. Але цей опис нагадує не те, що маєтись зазвичай на увазі під словом "декаданс". Це, скоріше, опис героя італійця Джорджо Агамбена, який намагався розібратися (і розібрався) в тому, що таке "сучасність", хто такий "сучасник" і чим же є "сучасне". Сучасне – завжди на часі. А [сучасний] письменник виявляється таким собі несвоечасним сучасником. Можна згадати також Фрідріха Ніцше, який, передчуваючи те, що Дж. Агамбен пізніше оформить стрункими метафорами, в 1876 р. публікує роботу під назвою "Несвоечасні роздуми", де пише: "Несвоечасними є й ці роздуми, адже те, чим наш час справедливо пишається, тобто його історичний досвід, я оголошую тут злом, дефектом, недоліком, оскільки думаю навіть, що всі ми страждаємо на виснажливу історичну лихоманку й повинні були б... визнати, що страждаємо" [1, с. 46]. Сучасність виявляється унікальними відносинами зі своїм часом. Але письменник, здатний схопити час, явлений як образ, – людина поки ще минулого, людина традиції, яка (проте) вже почала розкладатися й гнити. Письменник страждає від того, що не відчуває більше часу, в якому живе. Його "тепер" померло та розкладається в землі, його "завтра" – ще чорна ніч. Здається, Нестора Пілявського й називали декадентом (жартома чи всерйоз, хто знає, але будемо відштовхуватись від серйозності модерну). А декадент (людина неприкаяності й межовості) виявляється схожим на насіння з огрубілою мимоволі, але пораненою шкіркою: насіння закладається в чорній землі, воно не може бачити небо й світло, але з його смерті народжується молодий, зеленодурний пагін, дурний – своєю силою до життя, який бачить не стільки чорноту, яка його породила, скільки в небі – світло зірок. "Сучасник – той, хто пильно вдивляється в свій час, щоб побачити в ньому не світло, а темряву. Всі часи для тих, хто проникає в їхню сучасність, сповнені мороком. Сучасник – це саме той, хто здатний бачити цей морок, хто здатний писати, вмочуючи перо в морок теперішнього" [1, с. 48]. Десь далеко помирає зірка, та її світло доходить до нас, стає для нас видимим вже тоді, коли зірка мертва кілька століть. Але сучасник бачить морок – ту саму теміню, яка з іншого свого боку вже обпалюється сяйвом ще живих зірок. Найбільш мертво виявляється найбільш живим.

Але повернімося до декадентів. Декаданс хворіє на відчуження від світу, взагалі на відчуження. Російський філософ Максим Євстропов звертає увагу на творчість

французького письменника Моріса Бланшо: більшість персонажів його робіт несуть характеристику "безликість". Безликість "сутнісної самотності" (що постає одночасно причиною та наслідком відчуження) корелює з зображенням "думки ззовні" [7, с. 297]. Це така неявна відсилка до Іншого. У того ж Моріса Бланшо однією з ключових постає така абстракція, як *la présence* (наявність, присутність), – саме для того, щоб суб'єкт міг закріпити себе належним до певного світу, щоб не бути потенційним самогубцем (алюзія на Емілія Чорана). У "Просторі літератури" М. Бланшо говорить, що "сутнісна самотність" випливає у бажання перекрити свою скінченність чимось таким, що не завершається та не перестає бути (в даному випадку мова йшла про письмо) [6, с. 17]. Але розтягування себе в часі може мати й інші вектори. Для суб'єкта межовості, наприклад, домінуючим постає вектор виходу за границі. Тут ми переходимо від вектора часу до вектора простору. Зокрема, французький філософ, представник феноменологічної школи Анрі Мальдіне пише, що будь-яка хвороба (органічна чи психічна) для людини – це випробовування. Він також наголошує на *надпристрасності*, яка притаманна існуванню, екзистенції, більш того – потягу до життя (що заперечується декадансом в образі дівчини з книг про Ераста Фандоріна, "коханки смерті", що носить на шиї замість намиста чорну змію), котра є, передусім, *ek-sistence* – вихід за границі себе, якого так не вистачає межовості (але не пограничності), перехідності, що відсилає до здатності страждати, розкриватися, бути залученим до чогось через чуттєвість [12, с. 260].

Дослідження декадансу як соціокультурного явища / періоду має довгу історію. Про декаданс писали як самі декаденти, так і ті, хто прийшов після них. Можна констатувати, що на сьогодні немає однозначного тлумачення терміна "декаданс". Дослідник декадансу Костянтин Савельєв зазначає також, що, попри вкорінення цього терміну в культурологічний обіг, його смислове наповнення залишається досить розмитим. Як правило, декаданс у культурології розглядається з двох позицій:

- 1) як криза та занепад культур і народів; культурний регрес (латинський декаданс – у широкому сенсі);
- 2) як комплекс кризових явищ в культурі на межі XIX–XX ст. (у вузькому сенсі).

Але варто наголосити на етимологічній неоднозначності терміна "декаданс". Французьке слово *décadence* означає "занепад", "розкладання", "розпад", "падіння", "період занепаду" (зокрема давньоримський), "руйнування", "закінчення" (згадаємо вірш російського письменника Бориса Пастернака ("Я кончився, а ты жива..."), "аморальну поведінку". Словник Брокгауза та Ефрона тлумачить не декаданс, а *декадентство*, визначаючи його "особливим літературним напрямом другої половини XIX століття". Словник "Культура та культурологія" (редактор – доктор соціологічних наук Альберт Кравченко) визначає декаданс як "загальне позначення кризових, занепадницьких явищ у філософії, естетиці, мистецтві та літературі кінця XIX – початку XX століття, що характеризується опозицією до загальноприйнятої "міщанської" моралі, культур краси як тотальної самій собі цінності та супроводжується нерідко естетизацією гріха та пороків, амбівалентними переживаннями відрази до життя та витонченої насолоди нею і т. д.". Доктор філологічних наук Василь Толмачев звучує розуміння декадансу до "сумарної назви явищ західної та російської культур XIX–XX ст., яким властива міфологізація "кінця століття" (фр. *fin de siècle*) як епохи глобальної кризи, переорієнтації цінностей, прощань та сподівань" [15, с. 141–142]. На думку самого К. Савельєва, декаданс не є кризовим явищем, але відображає ці явища засо-

бами мистецтва: "...це швидше символ перехідності, втіленої амбівалентності, парадоксальності культур, яка розривається між минулим ("кінець") та майбутнім ("початок")" [15, с. 142]. Але це ж слово можна розкласти на два складники: *de* та *cadance*. *Cadance* можна трактувати як "такт", "розмір", "ритм", "темп", "швидкість" (алюзія на дромологію французького філософа Поля Вірільйо), "виробничу потужність", "каденцію" (каданс у музиці), "швидкодію", "частоту", "рух у ногу" (військове марширування), "інтервал", "ритм гри" (у шахах), "послідовність", "спокійну ходу виїждженого коня", "рівновагу в русі", "випадок". Якщо більш детально визначити каданс у музиці, то можна сказати, що це, поперше, витримка й такт, коротка пауза при виконанні музичного твору, по-друге, знак та міра звуку, що керує рухами танцюючих пар, а по-третє, завершальний оборот музичного твору, який надає йому цілісності та, власне, завершеності. Частка *de* позначає не лише зняття всього вищезазначеного, але й предмет та його властивості, явище й час його звершення, зміст думок, явище та його причину, модальність, а також *de* виявляється питанням "чи може бути / неможливо?". Ця частка вносить у каданс ентропію, але тим самим перетворює декаданс у час, коли відбувається становлення нового порядку з тимчасового хаосу. Декаданс опиняється своєрідним *кожаніскатсі* – життям, яке виведене з рівноваги. Саме це слово походить з мови індіанців хопі та означає "божевільне життя", "життя поза рівновагою", "руйнування життя", а також "стан життя, котрий диктує нові умови існування". Це слово обігрується, зокрема, в однойменній кінострічці Годфрі Реджіо, Рона Фріке та Філіпа Гласса.

А тепер повернемося в "Західне Ляо". Спочатку – про структуру: звичайно, поезія і проза. Хоча й Нестор Пілявський каже, що Марсель Пруст не його автор, але важко стриматися, щоб не позичити у М. Пруста кілька вже дуже точних метафор. "Неможливо правильно описати людське життя, якщо не надати йому можливості занурюватися в сон і там ніч за ніччю плавати, ніби півострів, що омивається морем" [14]. Марсель Пруст пише про поета й романіста, тобто про поезію та прозу. Але перш ніж почати мову про поета й романіста, М. Пруст говорить про художника взагалі. А саме: художник має в своєму розпорядженні таку ж реальність, як і інші люди, він їздить в ті ж місця на відпочинок (про що свідчать написи в кінці його творів – дата й місце), але, разом з цим, ця реальність укладається для художника в щось більше. Це відрізняє його від інших людей. І саме за цю особливість його вважають білою вороною, вигнанцем, а нерідко – маніяком або шпигуном. Поетові, щоб творити, необхідно мати особливий стан духу, який знаходиться їм на силу й досить рідко. Поет, перш за все, цікавиться емоціями, чуттєвими поривами, він сприймає заховані в навколишньому світі враження. Поет може побачити щось важливе в тих речах, які звичай не привертають уваги. М. Пруст наводить приклад поета, який вглядається у вишневе дерево: поет може зупинитися серед міської суєти, побачивши дерево; він також може стояти біля нього годинами, намагаючись знову пережити знайомі відчуття / почуття. Таким чином, поет вдивляється не лише у дерево, а й у себе. Можливо, пан Пілявський і не любить вишневі дерева, але у певній читацькій реальності він постає саме таким – у певній серйозній, модерній читацькій реальності. Коли свідомість прокидається першою посмішкою і сміхом, але не посмішкою-перевертнем, коли іронія чи злісний сарказм – ідеал постмодерну. Але читач буде вірити у вишневі дерева. Поезія сповнена бурхливої енергії: "Ось і поезія намагається вирватися у вигляді творів з тлінної людської оболонки" [4], в якій

вона може втратити свою колишню незбагнено масштaбну енергію, що дозволила б їй розгорнутися на повну силу (бо поезія, будучи полоненим людини, залежить від неї, а вона [людина] може занедужати, вдаритися в світське життя, розваги, розгубити сили, розтратити в задоволеннях скарб, який носить у собі і який у певних умовах чахне, бо їхні долі пов'язані)", – пише Марсель Пруст [14]. Поезія відрізняється нестримністю й незавершеністю (ось і знайшлися, схоже, всі пристрасті). Поет ризикує передчасно розплескати думку, "не уклавши в посудину зі слів". Ув'язнення думки в словах – особливе таїнство, в процесі якого поет замінює свою душу на *anima mundi*. Недарма, коли автор говорить про натхнення, він пов'язує його з наснагою, з одушевленням всього у світі. М. Пруст вживає красиве порівняння перерваної кимось думки поета з медузою, викинутою на берег (і у Нестора Пілявського ось є "Вірші ловця медуз"): саме тому поет замикається на ключ, коли робить це таїнство, яке одночасно виражає особливі внутрішні незбагненні закони [10]. Згідно з цими законами, поет підтримує зв'язок з усіма предметами і явищами зовнішнього світу, і коли він не налаштований на них [закони], поет відчуває себе нещасним. Для отримання задоволення від життя поетові потрібно пізнати властивості своєї натури, завдяки якій він здатний, подібно до телеграфного зв'язку, встановлювати контакт з красою світу [3]. Так і виявляється письменник... сучасником.

Що читача може зачепити чи не найбільше? Наприклад, вірш "Кітті". Можна, за аналогією, також прочитати книгу "У Германтів" Марселя Пруста, і спочатку, після першого прочитання, легко не відчувати цей твір: "У Германтів" на перший погляд подобається менше, ніж інші "Пошуки". Але потім уважне читачке око вбачає на сторінках фразу "ревності – це почуття на сходах" і з тих пір закохується в усі слова, що залишилися ще – до кінця [8]. Так і у вірші "Кітті": можна забути весь вірш, але початок ("Мне снятся / Гигантские птицы / Их головы похожи на башни / Мне кажется, что не слитесь / Дню сегодняшнему со вчерашним...") [11, с. 87] залишиться назавжди під подушкою вдячного шанувальника: як книжка, яку кладеш на ніч спати з собою, щоб її знання вбралися в твою голову. Або в душу. Міфологія простору. Вона тут – поруч із глобусом часу. Це щось, що тягнеться з дитинства, щось від письменника самого: проза життя в тому, "який я аристократичний", "як я розслабляюся", "як мені нудно", "як я сплю", "як я виріс", "як я ні на що не сподіваюся", "який я дотепний" і "як я розкусив російську словесність". Мабуть, останнє – це гребінь хвилі, який, піднявшись занадто високо, опав так різко, що випадково змив прибережні міста – разом з усіма надіями і помилками.

Висновок. Зрештою, якщо втрачаєш рівновагу, якщо помічаєш внутрішню суперечливість світу, якщо розумієш, що завжди будеш розчарований і завжди будеш страждати на безсоння через сни, що тебе мучать, єдине, що залишається, – розмістити на підлозі крейдою та винайти власну картографію, сітку меридіанів і паралелів, вивчити й перетрактувати всі символи й знаки, обклеїти обривками, уламками, шматками філософських і художніх текстів, немов шпалерами, первісним і найскладнішим бріколажем, стіни своєї кімнати, щоб одного разу знайти сміливість більше ніколи не читати книжок. Так робить Нестор Пілявський зі своїм "Західним Ляо", так робить Антон Заньковський з романом "Ветовиця". Треба мати на увазі, що кожна спроба інтерпретації – це сліпе наштотування інтерпретатора на очевидність думок, що його турбують, а відтак, письменник під "синіми шторами" (як в анекдоті) цілком міг мати на увазі смуток, або ж усе

могло бути простіше – і це були всього лиш штори синього кольору, без жодного додаткового символічного навантаження.

Письменник-декадент збирає зразки та образи, намагаючись вдивлятися в колекцію відчуттів і в тих, хто цю колекцію збирає, у пошуках часу, Західного Ляо і ще живого, ще функціонуючого сучасного антикваріату, позбавленого музейної рамки. Це чистий простір і чистий час. Або ж, як пише Нестор Пілявський: "Це час-майбутнє. Чому? Тому що в майбутньому ніхто з нас не помре; – тому що в майбутньому ми вже мертві" [11, с. 204].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агамбен Дж. Что современно? / Дж. Агамбен / Пер. с итал. диакана Августина Соколовски. – К.: Дух і Літера, 2012. – 78 с.
2. Барт Р. Избранные работы: Семиотика / Р. Барт / Пер. с франц. Г. К. Косикова. – М.: Прогресс, 1989. – 614 с.
3. Башляр Г. Грезы о воздухе. Опыт о воображении движения / Г. Башляр / Пер. с франц. Б. Скуратова. – М.: Издательство гуманитарной литературы (Французская философия XX века), 1999. – 164 с.
4. Башляр Г. Земля и грезы воли / Г. Башляр / Пер. с франц. Б. Скуратова. – М.: Издательство гуманитарной литературы (Французская философия XX века), 2000. – 383 с.
5. Башляр Г. Избранное: Поэтика пространства / Г. Башляр / Пер. с франц. Н. Кисловой, Г. Волковой, М. Михеева. – М.: "Российская политическая энциклопедия", (РОССПЭН), 2004. – 374 с.
6. Бланшо М. Пространство литературы / М. Бланшо / Пер. с франц. В. Большакова, Б. Дубина, С. Зенкина, Д. Кротовой, Ст. Офертас, Б. Скуратова. – М.: Логос, 2002. – 288 с.
7. Евстропов М. Н. Опыты приближения к "иному": Батай, Левинас, Бланшо / М. Н. Евстропов. – Томск: Изд-во Томского университета, 2012. – 346 с.
8. Женетт Ж. Фигуры: В 2-х томах. Том 1–2. / Ж. Женетт. – М.: Изд-во им. Сахарникова, 1998. – 944 с.
9. КВИР о "Западном Ляо". [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://pustoshit.livejournal.com/225714.html>.
10. Моруа А. В поисках Марселя Пруста: Биография / А. Моруа / Пер. с фр. Л. Ефимова. – СПб.: Лимбус Пресс, 2000. – 384 с.
11. Пильавский Н. Западное Ляо / Н. Пильавский. – М.: Опутошитель, 2016. – 240 с. – "Серия "Микро" (#24).
12. (Пост)феноменология: новая феноменология во Франции и за ее пределами / Сост. С. Шолохова, А. Ямпольская. – М.: Академический проект, 2014. – 288 с.
13. Пруст М. Обретенное время. [Электронный ресурс] / М. Пруст – Режим доступа: http://librebook.ru/obretennoe_vremia/vol1/.
14. Пруст М. Против Сент-Бева: статьи и эссе [Электронный ресурс] / М. Пруст / Пер. с франц. Т. В. Чуговой. – Режим доступа: http://www.litmir.me/br/?b=136325&p=37#section_23.
15. Савельев К. Н. Новые подходы в осмыслении понятия "декаданс" [Электронный ресурс] / К. Н. Савельев. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/novye-podhody-v-osmyslenii-ponyatiya-dekadans>.

REFERENCES

1. Agamben, J. (2012). *What is modern?* Kyiv, Duh i Litera (in Russian).
2. Barthes, R. (1989). *Selected texts: semiotics, poetics*. Moscow, Progress (in Russian).
3. Bachelard, G. (1999). *Air and Dreams: An Essay on the Imagination of Movement*. Moscow, Izdatel'stvo gumanitarnoy literatury (Francuzskaja filosofija XX veka) (in Russian).
4. Bachelard, G. (2000). *Earth and Reveries of Will*. Moscow, Izdatel'stvo gumanitarnoy literatury (Francuzskaja filosofija XX veka) (in Russian).
5. Bachelard, G. (2004). *The Poetics of Space*. Moscow, Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija (ROSSPEN) (in Russian).
6. Blanchot, M. (2002). *The Space of Literature*. Moscow, Logos (in Russian).
7. Evstropov, M. N. (2012). *Opytyi priblizheniya k "inomu": Bataille, Levinas, Blansho (Experiments approaching the "other": Bataille, Levinas, Blansho)*. Tomsk, Izdatel'stvo Tomskogo universiteta (In Russian).
8. Genette, G. (1998). *Figures I–II*. Moscow, Izdatel'stvo imeni Sabashnikoviyh (in Russian).
9. KVIР о "Zapadnom Lyao" [KVIР about the "Western Liao"]. Retrieved from <http://pustoshit.livejournal.com/225714.html> (In Russian).
10. Maurio, A. (2000). *The World of Marcel Proust*. Sankt-Peturburg, Limbus Press (in Russian).
11. Pilyavskiy, N. (2016). *Zapadnoe Lyao ["Western Liao"]*. Moscow, Oputoshitel.
12. Sholohova, S., Yampolskaya, A. (2014). *(Post)fеноменология: novaya феноменология vo Frantsii i za ee predelami [(Post)phenomenology: new phenomenology in France and abroad]*. Moscow, Akademicheskij projekt.
13. Proust, M. (1927). *Time Regained*. Retrieved from http://librebook.ru/obretennoe_vremia/vol1/.
14. Proust, M. (1999). *Contre Sainte-Beuve*. Retrieved from http://www.litmir.me/br/?b=136325&p=37#section_23.
15. Savelev, K. N. *Novye podhody v osmyslenii ponyatiya "dekadans"* [New approaches to understanding the notion of "decadence"]. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/v/novye-podhody-v-osmyslenii-ponyatiya-dekadans>.

Б. Э. Носенок, аспирантка 1 курса,
философский факультет, специальность "Культурология",
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
ул. Владимирская, 60, Киев, 01033, Украина

"ЗАПАДНОЕ ЛЯО" НЕСТОРА ПИЛЯВСКОГО: МИФОЛОГИЯ И ОБРАЗНОСТЬ ПРОСТРАНСТВА

Эта статья является попыткой препарирования образа. Но на этот раз образ распадается не на сюжет и композицию, а на время и пространство. Неоднократно отмечалось (особенно это касается литературно-критических исследований), что образ (в данном случае образ художественный) выстраивает собственную пространственно-временную сетку координат, а потому время и пространство здесь могут смело нарушать законы физики. Явной также является цель сравнения методов и приемов поэзии и прозы, схватывания специфики выражения времени и пространства в стихах и романистике. Эта цель реализуется через обращение к творчеству Нестора Пilyавского и его книге "Западное Ляо", демонстрирующей одновременно явление, которое можно назвать мифологизацией пространства, а также отличающейся сочетанием поэтических компонентов и прозаических рассказов. Кроме того, эта же тема проскальзывает и в раздумьях последнего великого французского романиста – Марселя Пруста, который подчеркивает различия в мироощущении, осуществляемом поэтом или романистом соответственно. Пространственно-временная проблематика стирает границы между воображаемым линейным делением на прошлое, настоящее и будущее. Можно увидеть, что творчество разрушает это разделение, деструкция которого особенно четко раскрывается в современных декадентских движениях. Сам Нестор Пilyавский недаром характеризует себя как декадента. Но вся современность, оборачивающаяся разрушением привычных норм жизни, часто рисуется пустотой воображения не чем иным, как новым, циклически повернутым, декадансом.

Ключевые слова: образ, время, пространственность, мифология пространства, декаданс, поэзия, проза.

B. E. Nosenok, PhD Candidate in Culturology,
Faculty of Philosophy, Branch of Culturology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
60 Volodymyrska Street, Kyiv, 01033, Ukraine

NESTOR PILYAVSKY'S "WESTERN LIAO": MYTHOLOGY AND IMAGERY OF SPACE

This article is an attempt to prepare an image. But this time the image falls not into a plot (like a storyline) and composition, but into time and space. It has been repeatedly noted (especially it is subject to literary criticism) that the image (in this case an artistic image) builds its own space-time grid of coordinates, and therefore time and space can gallantly violate the laws of physics here. Also, one of the main obvious goals of this culturological investigation is a comparison of the methods and techniques of poetry and prose, a handhold of the specifics of time's and space's expression in verse and novelists. This goal is realized by referring to the oeuvre of Nestor Pilyavsky. Nestor is a Russian writer and an author of the book "Western Liao". This work simultaneously demonstrates a phenomenon that can be called a mythologization of space, and also the structure of the book is distinguished by a combination of poetic components and prose narratives. In addition, the same theme slips in the reflections of the last great French novelist – Marcel Proust, who emphasizes the differences in the representation of the world that is performed by a poet or a novelist, concordantly. However, if Marcel Proust in the work "In Search of Lost Time" (as can be seen from the title of this epic work) was looking for time, then Nestor Pilyavsky in his book "Western Liao" is looking for space. He wants to return to some past, perhaps he wants to go home (and the name "Nestor" means "whoever that comes home"). Space-time problems erase the boundaries between conventional linear division into the past, the present and the future. It can be seen that a creative work destroys this separation, the destruction of which is revealed most clearly in modern decadent movements. Decadence is a characteristic feature of any transitional, intermediate period when the balance of life is violated and when it is difficult to draw a dividing line between genius, brilliance, and insanity. Decadence is a period of time and a point in space when it is difficult to distinguish dreams and reality from each other. Nestor Pilyavsky calls himself a decadent not without good reason. But modernity, which turns out to be the destruction of the habitual norms of life, is often drawn by the emptiness of the imagination by nothing more than a new, cyclical decadence, and "Western Liao" is an excellent attempt to invent a new, suitable space.

Key words: image, time, spatiality, space mythology, decadence, poetry, prose.

УДК 130.2:[7.035.7:7.045](4)

Т. К. Огнєва, канд. філос. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, Україна
Ognevatk@ukr.net

ОБЪЕКТИВАЦИЯ ГУМАНИСТИЧЕСКИХ ИДЕЙ У КУЛЬТУРЫ УКРАИНЫ XVII СТОЛЕТЬЯ

У статті здійснюється аналіз культурологічних процесів у період становлення першого національного відродження України. Об'єктом художньо-естетичного дослідження, на відміну від попередніх часів, все частіше стає людина та природа, стимулом розвитку літератури та мистецтва виступає прагнення художнього освоєння реального світу. Потреба пізнання, розвиток положень, форм та методів звільнення людського розуму від догматично-релігійного світогляду виявляються у секуляризації культури України XVII століття. Значний вплив на зміну світоглядної концепції в українській культурі справило західноєвропейське Відродження. Доба, що прийшла за Середньовіччям, есебічно розкрила людину як у соціальному, так і в естетично-художньому аспекті, а рух гуманістичних ідей Західною та Східною Європою привів до глибшого зацікавлення людиною як особистістю. Не уникала цього процесу і Україна – поступово формується новий ідеал людини, заснований на індивідуальній культурі, духовній свободі, та переосмислюється призначення людини у світі.

Складні політичні та соціально-економічні обставини XVII століття в Україні вимагали особливих, прогресивних на той час, характеристик розвитку культурологічних тенденцій. Широкий культурно-національний рух, який ґрунтувався на опорі польсько-шляхетському гнобленню та боротьбі проти окатоличення, викликав розквіт книгодрукування, поширення освіти і наукових знань та піднесення у мистецтві і літературі антропоцентричного світогляду. Важливим аспектом ренесансного мислення визначається прагнення досконали вивчити докошишній реальний світ, що торує шлях науковості та освітності. Саме ці виявлення українського ренесансного світобачення набувають значного масштабу у духовній культурі України XVII століття.

Ключові слова: гуманізм, українська культура, Ренесанс, секуляризація, мистецтво, світогляд.

Постановка проблеми. Наприкінці XVI століття розпочинається новий період розвитку духовної культури та філософської думки в Україні. Ренесансно-гуманістичні ідеї зросли на ґрунті старої православної традиції під впливом реформаційних ідей. Уявлення про людину, чия значущість визначалася особистою доброчесністю, шляхетністю, фізичною та моральною досконалістю, а не походженням чи багатством, народжує піднесення ролі індивідуальних рис, увагу до самопізнання та акцент на цілеспрямовану суспільну діяльність. Аналіз матеріальної та духовної спадщини минулих століть доводить, що гуманістичні ідеї в українській культурі XVII століття було

впроваджено під впливом європейського Ренесансу й укорінено завдяки розвитку у вітчизняному духовному житті ідей вільнодумства, самостійного мислення та проведено діалогу з сакральною і схоластичною доктринами. Акцент на самостійність особистісного розвитку й активну життєву позицію не в останню чергу сприяв феноменові козацької спільноти, що наприкінці XVI та впродовж XVII століття визначав долю та шлях України.

Аналіз досліджень і публікацій.

Серед українських дослідників проблематику розвитку гуманістично-ренесансних ідей української культури XVII століття в контексті зазначених теорій розглядали